

DARWIN'S POLITISKE ARV

Evolutionslærens ophavsmand gav ingen svar på de politiske og sociale implikationer af sit værk. Derfor kunne både racister og FN bruge ham som argument for vidt forskellige politiske ideer. Og i virkeligheden var det ikke Darwin selv, der støbte de første kugler til den berygtede socialdarwinisme.

I 200-året for sin fødsel er det ikke småting, Charles Darwin må lægge skuldre til. Kristne og muslimske kreationister gør ham nærmest personlig ansvarlig for alt fra terrorisme, kommunisme og nazisme til racisme og homoseksualitet i et massivt markedsført opgør med den evolutionsteori, som den engelske videnskabsmand for 150 år siden lagde frem i bogen *Om arternes oprindelse*.

I modsætning til den moderne videnskab, der med bestyrtelse ser kreationismen vinde fodfæste i en lang række lande, mærker Darwin selv i sin grav næppe meget til opgøret. Allerede i sin samtid så han dog sin teori blive brugt som argument for politiske projekter af mere eller mindre racistisk tilsnit. Senere skulle socialdarwinismen tage ham til indtægt for sin teori om, at fremskridt i et samfund bygger på konkurrence og konflikt, og at den naturlige udvælgelse sørger for at frasortere de svageste individer og institutioner.

BEKYMNINGER UDEN LØSNINGER

Spørgsmålet er, om Darwin selv havde lod i den udvikling

Delvist ja, mener to unge forskere, som var med til at fejre Darwin ved et stort arrangement på Aarhus Universitet på 200-års dagen den 12. februar.

FOTO: MUSEET VED LERSBØJLE

Darwins skæbne blev at levere ammunition til racehygiejnen, der i Danmark bl.a. kom til udtryk i tvangssterilisering af udviklingshæmmede, som disse to herrer fra Den Kellerske Aandsvageanstalt i Brejning mellem Vejle og Fredericia

– Darwin tager ikke eksplicit afstand fra, at hans ideer bliver udnyttet politisk, siger Hans Henrik Hjermitsev, der er ph.d.-studerende ved Institut for Videnskabsstudier på Aarhus Universitet. Han peger på, at Darwin som videnskabsmand

er påvirket af sin samtid, og ideen om et racehierarki var en gængs tankegang i anden halvdel af 1800-tallet.

– Samtidig siger han dog, at dette hierarki ikke skal have politiske konsekvenser, og som liberal mener han også,

at menneskets frihed er vigtig. Derfor er han modstander af, at staten skal gribe ind og sterilisere f.eks. udviklingshæmmede, forklarer Hans Henrik Hjermitlev.

Omvendt peger historikeren Poul Duedahl på, at socialdarwinismen lå i oplagt forlængelse af Darwins værker. Det gælder især *Menneskets afstamning*, som udkom i 1871, 12 år efter *Om arternes oprindelse*. Her skriver han om de meget fattige og ligegyldige, som ofte er degraderet af laster.

"DARWIN FORSTOD SIG SELV SOM VIDENSKABSMAND, GENTLEMAN OG ENGLÆNDER, OG DET BLEV UDGANGSPUNKT FOR HANS RANG-ORDNING AF MENNESKER, DER MEGET PRÆCIST SVAREDE TIL ANTROPOLOGERNES RACEHIERARKI."

POUL DUEDAHL, ADJUNKT

– Darwin var bekymret over følgerne af, at den humanitet, som han anså for det ypperste udtryk for civilisation, med fattiglove og asyls holdt liv i mennesker, der ikke ville overleve i den rene natur. Han kommer dog ikke med noget svar på disse bekymringer og efterlader nogle løse ender, som det var op til læserne at fortolke, siger Poul Duedahl, der er adjunkt ved Aalborg Universitet og en af bidragyderne til det temanummer om darwinisme, som det Århus-baserede idé-historiske tidsskrift *Slagmark* har udgivet.

OPGØR MED RACISTER

I *Menneskets afstamning* fandt Darwin belæg for, at menneskeheden udgjorde en enkelt art, og gjorde dermed op med datidens hard core-racister, der anså racerne for artsforskellige. Han undlod dog at rive tæppet helt væk under sin samtids antropologer.

– Darwin forstod sig selv som videnskabsmand, gentleman og englænder, og det blev udgangspunkt for hans rangordning af mennesker, der meget præcist svarede til antropologernes racehierarki. I Darwins hierarki står vesteuropæerne og især englænderne øverst, fordi de forstår at beherske sig, og fordi de i kraft af deres opfindsomhed og kolonisering har nået historiens foreløbige kulminationspunkt, forklarer Poul Duedahl.

– For Darwin er det ligefrem menneskets adelsmærke at sætte sig ud over naturen og skabe den kultur og moral, som de primitive mangler. Han mente også, at den kultur var kronen på værket, og at man skulle hæge om den ved at udvise solidaritet og næstekærlighed, tilføjer Hans Henrik Hjermitlev.

DARWIN'S INSPIRATION

Egentlig var det ikke Darwin, men den engelske filosof Herbert Spencer, der støbte de første kugler til socialdarwinismen med sin doktrin om, at alting har sine naturlove, og at udviklingen fra det simple til det komplekse også gælder i politik og økonomi. Samme Spencer var også ophavsmand til det kendte "Survival of the fittest"-slogan, som ofte tilskrives Darwin, men som Spencer først lancerede, efter at Darwin udgav *Om arternes oprindelse*.

– Men man skal læse Darwin meget selektivt for at ikke at bemærke betragtningsmåder, som minder meget om Spencers, og en brug af begreber, som allerede i samtiden havde politiske implikationer, siger Poul Duedahl.

Hans Henrik Hjermitlev peger på, at Darwin er inspireret af samfundsvidenskaben.

– Da han er vendt hjem fra sin ekspedition til Galapagos, bruger han i sine første teorier økonomien Richard Malthus' ide om kampen for tilværelsen. For Dar-

win var naturen ikke Guds harmoniske indretning, som den herskende naturteologi hævdede, men et resultat af kampe fulde af lidelser og død. Og den ide har han fra Malthus.

NYT BLIK PÅ DARWIN

Darwins værk var et paradigmeskifte i vores forståelse af omverdenen og mennesket. Men det blev også hans værks skæbne at levere den oratoriske ammunition til den racehygiejne, der overalt bredte sig, efter at genetikken omkring 1900 gav de første ideer om arvelighedslovene. Danmark fik således i 1929 en lov om tvangssterilisering af bl.a. udviklingshæmmede.

Først efter at Anden Verdenskrig var afsluttet, og omfanget af den nazistiske racehygiejne blev kendt, får Darwins racekritik mere opmærksomhed.

– Darwin bliver genlæst med helt nye briller, da FN skal forberede vedtagelsen af en konvention mod alle former for racediskrimination. Her lægger man ikke vægt på hans racehierarki, men på tanken om, at vi har en fælles afstamning og oven i købet er tæt beslægtede og derfor fundamentalt ligeværdige, forklarer Poul Duedahl.

Han mener, at det er Darwins skæbne at have mange læsere, men også at blive læst meget selektivt.

– Læsere med vidt forskellige politiske holdninger bruger de dele af hans værk, som passer med det, de vil. Pointen er egentlig, at man ikke kan beskyldte Darwin for noget med hensyn til den virkning, hans værk har haft. Han bliver fortolket, og det må enhver populær forfatter tage på sig.

